

“Άστεγοι-Πρόσφυγες και Εγκαταλειμμένα/Κατελημμένα Κτήρια: η εμπειρία της μη-κυβερνητικής οργάνωσης “Εθελοντική Εργασία Αθήνας” στο διάστημα 1999-2002”. Συμμετοχή στο συνέδριο: «Μετασχηματισμοί της ελληνικής πόλης. Σοσιαλιστική Θεωρία, Προοπτικές και Καθημερινή Πράξη», Αθήνα, ΕΜΠ, 9-10-11.5.2003

των **Φωτεινή Γεωργακοπούλου** (αρχιτέκτονος, μέλους ΕΕΑ) - **Σπύρου Ψύχα** (ιδρυτή ΕΕΑ)

«Το Νοέμβριο του 1996 η Εθελοντική Εργασία Αθήνας ξεκίνησε εκστρατεία ευαισθητοποίησης του κοινού, σχετικά με τις ανάγκες των Κούρδων προσφύγων, οι οποίοι τότε διέμεναν στις κατασκηνώσεις του Αγ. Ανδρέα και από το 1997 στην Παλαιά Πεντέλη. Ομάδες εκπαιδευμένων εθελοντών/ριών δραστηριοποιήθηκαν στη διδασκαλία της ελληνικής (κυρίως), αλλά και της αγγλικής γλώσσας. Υποστήριξαν τους/τις πρόσφυγες στην εξεύρεση εργασίας και συνεργάστηκαν με άλλες Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις για την επίλυση βασικών προβλημάτων επιβίωσης και διαβίωσης στους αντίστοιχους χώρους υποδοχής. Οργάνωσαν εκθέσεις ζωγραφικής και γλυπτικής με έργα προσφύγων, στοχεύοντας στη διαπολιτισμική επικοινωνία. Αργότερα με τη μετάβαση των προσφύγων στην Πλατεία Κουμουνδούρου, η Εθελοντική Εργασία ενεργοποιήθηκε κατά κύριο λόγο στον τομέα της πληροφόρησής τους για θέματα σχετικά με την ιδιότητά τους ως προσφύγων και συγκεκριμένα με τις δυνατότητες πρόσβασής τους σε υπηρεσίες, κρατικούς φορείς και οργανισμούς/οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στην υποστήριξη προσφύγων ανά τομέα.

Παρά την παρουσία εθελοντών/ριών και την εκτεταμένη αριθμητικά συνεισφορά του κοινού σε παροχές υλικών αγαθών, τα προβλήματα παρέμειναν. Οι χώροι υποδοχής έκλειναν και οι κουρδικής καταγωγής στην πλειοψηφία τους πρόσφυγες βρέθηκαν άστεγοι στους δρόμους, αποκλεισμένοι κοινωνικά και εκτεθειμένοι σε ολοένα μεγαλύτερους κινδύνους στο διάστημα 1998-99.

Για τους λόγους αυτούς η Εθελοντική Εργασία επέλεξε να στρέψει τη δράση της [...] στην προσφορά υπηρεσιών, όπως η ψυχοκοινωνική υποστήριξη και η συμβουλευτική σε θέματα ασύλου.

Τον Ιούνιο του 1999, το πρόγραμμα εμπλουτίστηκε με τη συμμετοχή τριών κοινωνικών λειτουργών που εργάζονταν παράλληλα με την ομάδα των εθελοντών/ριών.

Οι προσφερόμενες υπηρεσίες αφορούσαν:

- πληροφόρηση και συμβουλευτική σε θέματα ιατρικά, νομικά (ασύλου, μετανάστευσης) και εργασιακά, με παραπομπές στις αντίστοιχες οργανώσεις, όπου αυτό κρίθηκε απαραίτητο
- στέγαση περιορισμένου αριθμού προσφύγων σε διαμέρισμα που παραχωρήθηκε στη Νέα Σμύρνη για οικογένειες προσφύγων αρχικά (Ιούνιος 2000) και ανήλικους πρόσφυγες αργότερα (Οκτώβριος 2000-Αύγουστος 2002), καθώς και στον ξενώνα ΗΩΣ στα Κάτω Πατήσια (Απρίλιος 2001 μέχρι σήμερα)
- προσέγγιση στο δρόμο άστεγων προσφύγων χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα
- επισκέψεις σε εγκαταλειμμένα σπίτια, προσωρινώς κατειλημμένα από πρόσφυγες
- δυνατότητα για μπάνιο, πλύσιμο ρούχων και ομαδικό μαγείρεμα [...] σε συνεργασία με το Κέντρο Πολλαπλής Παρέμβασης του Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕ.Θ.Ε.Α) για χρήση των εγκαταστάσεων του OFF-CLUB (Μάρτιος 2001-Μάρτιος 2002)
- κινητοποίηση προσφύγων για εθελοντική συμμετοχή στο πρόγραμμα ως μεταφραστές ή διαμεσολαβητές
- ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε άτομα και οικογένειες προσφύγων
- στήριξη στην εξεύρεση εργασίας και στέγης
- μαθήματα της ελληνικής και αγγλικής γλώσσας
- συνοδεία των προσφύγων στις αντίστοιχες υπηρεσίες, όταν ζητείται από τον/την πρόσφυγα ή όταν η συνοδεία κρίνεται απαραίτητη
- υποστήριξη στη γνωριμία και επικοινωνία μεταξύ γειτονιάς και προσφύγων, στις κατά τόπους περιοχές διαβίωσής τους και συνεργασία με τους αντίστοιχους δήμους»¹.

Σήμερα η Εθελοντική Εργασία Αθήνας συνεχίζει το έργο της προσέγγισης αστέγων στο δρόμο στα πλαίσια του προγράμματος “Streetwork” που καλύπτει περίπου 15 κατειλημμένα σπίτια στις περιοχές Κολωνού, Μεταξουργείου και Ακαδημίας Πλάτωνος. Επίσης με τη βοήθεια δυο φοιτητριών του τμήματος Πολιτικής Φωτεινή Γεωργακοπούλου-Σπύρος Ψύχας

Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης της Νομικής Σχολής Αθηνών, στα πλαίσια της πρακτικής τους, βρίσκεται σε εξέλιξη ένα σχέδιο καταγραφής 100 περίπου κατελιμμένων σπιτιών όπου ζουν πρόσφυγες. Μαζί με την καταγραφή των σπιτιών θα απογραφεί ο αριθμός των διαμενόντων, η νομική τους κατάσταση καθώς και οι συνθήκες ζωής τους. Τα στοιχεία των ερωτηματολογίων με την κατάλληλη επεξεργασία θα δώσουν μία ποσοτικοποιημένη εικόνα της ζωής των αστέγων και θα αξιοποιηθούν με την βοήθεια των Μέσων Ενημέρωσης για την ανάδειξη της έκτασης του προβλήματος των αστέγων προσφύγων.

Στον Ασύρματο

Στα μέσα του 1998 και μετά την επιχείρηση-σκούπα στην Πλατεία Κουμουνδούρου, περίπου 20 Κούρδοι πρόσφυγες στεγάστηκαν σε εγκαταλεημένα containers που βρίσκονταν στον περιβάλλοντα χώρο του σχολικού συγκροτήματος στην οδό Ευξείνου Πόντου & Αγίων Σαράντα, στην περιοχή Ασυρμάτου της Άνω Νέας Σμύρνης. Ο χώρος, ιδιοκτησία του Οργανισμού Σχολικών Κτηρίων (ΟΣΚ), ήταν ήδη επιβαρημένος καθώς δεχόταν τακτικά μπάζα οικοδομών και σκουπίδια. Τον επόμενο χρόνο (1999) οι πρόσφυγες έφτασαν τους 200 και στεγάστηκαν σε αυτοσχέδιες κατασκευές-παραπήγματα όπως-όπως².

Ο τοπικός τύπος της περιόδου είναι γεμάτος από καταγγελίες των περιοίκων που κάνουν λόγο για: «μεταδιδόμενα νοσήματα»³, «κίνδυνο μόλυνσης των παιδιών του σχολείου»⁴, «παράπονα των μαθητών που τρομάζουν»⁵, «προβλήματα δυσοσμίας, ποντικιών, κίνδυνο επιδημιών καθώς και προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα κορίτσια τους από παρενοχλήσεις των ανδρών του καταυλισμού»⁶. Καθώς η περιοχή βρίσκεται στην παραμελημένη περιφέρεια του δήμου Νέας Σμύρνης και συνορεύει με τους δήμους Δάφνης και Αγίου Δημητρίου, χρειάστηκε να γίνουν πολλές κοινές συσκέψεις των τριών Δήμων σε συνεργασία και με το γενικό γραμματέα του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης, ώστε τελικά να υιοθετηθεί μια ήπια τακτική απέναντι στους πρόσφυγες και να μην εκδιωχθούν μέχρι να αρχίσει το κτίσιμο των σχολείων. Για να μη μονιμοποιηθούν όμως εκεί, οι όμοροι δήμοι φρόντισαν να μην δημιουργήσουν κατάλληλη υποδομή (νερό, τουαλέτες) οπότε η ζωή των προσφύγων συνεχίστηκε μέσα στην αθλιότητα και τον επόμενο χρόνο.

Οι κάτοικοι τελικά προχώρησαν σε κινητοποιήσεις και αποκλεισμό της Ευξείνου Πόντου μπροστά από τον καταυλισμό των προσφύγων και το ζήτημα έφτασε στο

Δημοτικό Συμβούλιο του δήμου Νέας Σμύρνης⁷. Στο μεταξύ κινήθηκε το θέμα της ανέγερσης νέων σχολικών κτηρίων στο οικόπεδο, που αποτελούσε αίτημα των κατοίκων «εδώ και 20 χρόνια [...] ώστε να αποσυμφορηθεί το σχολικό συγκρότημα της Νικομηδείας που [...] στεγάζει τρία Λύκεια και τρία Γυμνάσια σε δυο βάρδιες»⁸.

Αρχές του 2000 ξεκίνησαν οι χωματουργικές εργασίες για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο ενώ παρέμεναν οι πρόσφυγες. Η εκκαθάριση του καταυλισμού και η απομάκρυνση των προσφύγων που «χωρίς να προβάλλουν την παραμικρή αντίσταση εγκατέλειψαν τον χώρο»⁹, έγινε ενώ προχωρούσαν οι εργασίες εκσκαφής για το Γυμνάσιο και το Λύκειο, σύμφωνα με τον τοπικό τύπο, μετά από προειδοποίηση, «με την παρουσία ισχυρής αστυνομικής δύναμης καταστολής»¹⁰ μεν, με «τον πλέον διακριτικό τρόπο» δε¹¹. «Έτσι με την αποφασιστική και άμεση επέμβαση επιτεύχθηκε η διάλυση του καταυλισμού των Κούρδων και το πρόβλημα που ήταν μάστιγα για τη γύρω περιοχή ανήκει πλέον στο παρελθόν»¹².

Τα τέσσερα νέα σχολεία εγκαινιάστηκαν στις 8.3.2002¹³.

Στα εγκαταλειμμένα σπίτια της Νέας Σμύρνης

Ήδη το 1999 όταν ο δήμος της Νέας Σμύρνης είχε εμπλακεί στο θέμα του καταυλισμού του Ασυρμάτου, η Κοινωνική του Υπηρεσία είχε ξεκινήσει προσπάθειες εντοπισμού των ιδιοκτητών κάποιων εγκαταλειμμένων σπιτιών με τον σκοπό να τα νοικιάσει και να τα χρησιμοποιήσει για την στέγαση των προσφύγων που είχαν αρχίσει να τα καταλαμβάνουν¹⁴. Μετά την οριστική απομάκρυνσή τους από τον

¹ Από το φυλλάδιο της “Εθελοντικής Εργασίας Αθήνας” για το “Πρόγραμμα Υποστήριξης Άστεγων Προσφύγων”. Σολωμού 27, τηλ. 210 3302 182 φαξ: 210 3306 108, email: eea_gr@yahoo.com

² «Τα μπάζα και οι Κούρδοι “έπνιξαν” τα σχολεία στην οδό Γεναδείου». *Επίκαιρα της πόλης*, τεύχ. 1, Νοέμβριος 1999, σ. 1, 3.

³ «Κινητοποιήσεις για τους Κούρδους». *Δημοσιογράφος*, αρ. φ. 25, Απρίλιος 2000, σ. 9.

⁴ «Προβλήματα Άνω Ν. Σμύρνης», επιστολή της Κ. Κουτετέ, υποψήφιας δημοτικής συμβούλου με τον συνδυασμό «Νέα Σμύρνη-Ποιότητα Ζωής» του Γιώργου Κουτελάκη. *Νέα Σμύρνη Πορεία*, αρ. φ. 48, Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1998, σ. 3.

⁵ «Τα μπάζα και οι Κούρδοι “έπνιξαν” τα σχολεία στην οδό Γεναδείου».

⁶ «Κινητοποιήσεις για τους Κούρδους». *Δημοσιογράφος*, αρ. φ. 24, Μάρτιος 2000, σ. 4.

⁷ Από την Κ. Κουτετέ. «Κινητοποιήσεις για τους Κούρδους». *Δημοσιογράφος*, αρ. φ. 24.

⁸ «Κτίζονται νέα σχολεία στην Ευξείνου Πόντου». *Ενημέρωση της Νέας Σμύρνης*, Φεβρουάριος 2000, σ. 4.

⁹ «Απομακρύνθηκαν οι Κούρδοι από την Ευξείνου Πόντου». *Επίκαιρα*, αρ. φ. 8, Ιούλιος-Αύγουστος 2000, σ. 7.

¹⁰ ό.π.

¹¹ «Τα Σχολεία στον Ασύρματο προχωράνε με γρήγορους ρυθμούς». *Ενημέρωση της Νέας Σμύρνης*, Σεπτέμβριος 2000, σ. 6.

¹² «Απομακρύνθηκαν οι Κούρδοι από την Ευξείνου Πόντου».

¹³ «Εγκαίνια 4 νέων σχολείων. Σχολικό συγκρότημα Ευξείνου Πόντου». *Δημοσιογράφος*, αρ. φ. 24, σ. 5.

Ασύρματο οι Κούρδοι πρόσφυγες διαχύθηκαν σε μεγάλους αριθμούς πια στους τρεις όμορους δήμους. Καθώς η Νέα Σμύρνη και σε λιγότερο βαθμό η Δάφνη παρουσίαζαν ικανό αριθμό εγκαταλειμμένων σπιτιών¹⁵, οι καταλήψεις από άστεγους πρόσφυγες επεκτάθηκαν, με διακριτικό και συχνά αφανή τρόπο (διαμονή μόνο το βράδυ), ιδιαίτερα κατά μήκος των περιφερειακών αξόνων της Ευξείνου Πόντου και της Αιγαίου.

Το παλιό αίτημα ορισμένων ομάδων "Μπείτε στα άδεια σπίτια" έμελλε να υλοποιηθεί σιγά-σιγά από πρόσφυγες με οξύ στεγαστικό πρόβλημα και όχι για ιδεολογικούς λόγους.

Ο τρόπος που έγινε αυτό ήταν απλός: Αφού οι άστεγοι διαπίστωναν ότι πράγματι δε μένει κανείς σε ένα σπίτι και αφού αυτό επιβεβαιωνόταν για μήνες, έμενε δοκιμαστικά η πρώτη ομάδα προσφύγων μέχρι να την ενοχλήσει κάποιος. Αν εμφανιζόταν ιδιοκτήτης ήταν αρκετά τα παραδείγματα που αυτός επέτρεπε να μείνουν οι πρόσφυγες για ένα διάστημα υπό όρους (καθάρισμα-φύλαξη). Αν ο ιδιοκτήτης αντιδρούσε ή αν οι γείτονες καλούσαν την αστυνομία οι πρόσφυγες έφευγαν για να επανέλθουν σε καλύτερες στιγμές. Αν τώρα ένα σπίτι ήταν "ελεύθερο" για διαμονή, η κατάληψη συνεχιζόταν επ'αόριστον. Μάλιστα ορισμένες φορές οι πρώτοι καταληψίες ζητούσαν και ένα μικρό ποσό ως "ενοίκιο" από τους επόμενους, ενώ το ίδιο έχει συμβεί και με "γείτονες" μη ιδιοκτήτες που θέλησαν να βοηθήσουν με το αζημίωτο.

Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι τόσο η γειτονιά όσο και ο τοπικός δήμος σε πολλές περιπτώσεις δεν αντέδρασε αρνητικά στον εποικισμό ενός εγκαταλειμμένου σπιτιού τόσο από οίκτο, όσο και από συμπάθεια στους άκακους πρόσφυγες "που δεν πειράζουν κανένα". Επίσης σε κάθε περίπτωση προτιμούσαν ένα εγκαταλειμμένο κτήριο να μην είναι χώρος χρήσης ναρκωτικών.

Σε ορισμένες περιπτώσεις που άρχισαν να μαζεύονται πρόσφυγες σε κοινόχρηστους χώρους (πλατείες, παιδικές χαρές) και πάλι ο Δήμος και οι περίοικοι προτιμούσαν οι άνθρωποι αυτοί να στεγαστούν σε ένα εγκαταλειμμένο σπίτι. Αντιθέτως πάντοτε η γειτονιά και η αστυνομία αντέδρασαν έντονα όταν υπήρχαν προβλήματα καθαριότητας και συσσώρευσης όγκου σκουπιδιών στα σπίτια αυτά.

¹⁴ «Προσπάθεια αποκατάστασης των Κούρδων». *Δημοσιογράφος*, αρ. φ. 23, Φεβρουάριος 2000, σ. 11. Πάντως η Αντιδήμαρχος Κοινωνικής Πολιτικής του Δήμου Ν. Σμύρνης, Μ. Ιακωβάκη, τόνιζε στο άρθρο πως και το πρόβλημα της στέγης να λυνόταν, όσο το κράτος δεν δίνει στους πρόσφυγες άδειες παραμονής θα παραμένουν περιθωριοποιημένοι.

¹⁵ Ο Αγ. Δημήτριος παρουσιάζει σχεδόν στο σύνολό του μικρές ιδιόκτητες κατοικίες και σχεδόν καθόλου εγκαταλειμμένα σπίτια.

Η εμπειρία της Εθελοντικής Εργασίας Αθήνας εξελίσσεται ως εξής:

Ήδη από το 1999 (Ιούλιος-Σεπτέμβριος) στην περιοχή Ασυρμάτου η Κοινωνική Υπηρεσία της Εθελοντικής με τη βοήθεια μεταφραστών καταγράφει και παίρνει κοινωνικά ιστορικά από 120 περίπου άστεγους (μεταξύ τους αρκετοί ανήλικοι). Το φιλόδοξο σχέδιο είναι να υποστηριχθεί αυτός ο πληθυσμός, να βρει δουλειά και να νοικιάσει σπίτι. Αυτό βέβαια δεν θα επιτευχθεί, αφού οι διαμένοντες αλλάζουν συνεχώς και φεύγουν για άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Με αφορμή τον Ασύρματο από τον Σεπτέμβριο του 1999 αρχίζει και η καταγραφή εγκαταλειμμένων σπιτιών κυρίως στη Ν. Σμύρνη όπου μένουν πρόσφυγες και αρχίζουν επισκέψεις στα σπίτια αυτά. Ευαισθητοποιούνται οι Δήμοι και μάλιστα τα Χριστούγεννα του 1999 οι Δήμοι Αγίου Δημητρίου και Νέας Σμύρνης δίνουν ορισμένα κουπόνια για αγορά ειδών από Super Market από τους διαμένοντες (κυρίως οικογένειες). Επίσης υπάρχει προσπάθεια τα σπίτια αυτά να διατηρούνται καθαρά, να γίνεται αποκομιδή απορριμμάτων και να μοιράζονται είδη καθαριότητας.

Στη διάρκεια του 2000 η Εθελοντική Εργασία Αθήνας σε συνεργασία με τον μοναδικό τότε κοινωνικό λειτουργό των ΚΑΠΗ του δήμου Νέας Σμύρνης¹⁶, ολοκλήρωσε έναν κατάλογο των εγκαταλειμμένων σπιτιών και οργάνωσε εβδομαδιαίες επισκέψεις εποπτείας. Συνήθως την ομάδα αποτελούσαν μια κοινωνική λειτουργός, μια επισκέπτρια υγείας (εργαζόμενες), μια ή δυο εθελόντριες και ένας μεταφραστής (εθελοντής-πρόσφυγας). Σκοπός ήταν να γίνει μια αρχική επαφή με τους πρόσφυγες, να καταγραφούν τα προβλήματά τους και να δημιουργηθεί μια γραμμή επικοινωνίας με τη γειτονιά ώστε να αποφευχθούν εντάσεις.

Η πρώτη επαφή αποδείχθηκε τις περισσότερες φορές εύκολη και φιλική. Οι πρόσφυγες, στην συντριπτική πλειοψηφία τους νέοι άντρες, ήταν πολύ φιλόξενοι, ωστόσο η συχνή εναλλαγή τους στα σπίτια και η παρουσία δουλεμπόρων, ορισμένες φορές δυσχέραινε την επικοινωνία.

Όσον αφορά τα ίδια τα σπίτια η κατάσταση ήταν η εξής:

Τα περισσότερα κατελημμένα σπίτια ήταν μικρά μονώροφα με αυλή, σε μέτρια έως κακή κατάσταση, και αποτελούσαν εστίες μόλυνσης και σκουπιδιών για τη γειτονιά πολύ πριν καταληφθούν από τους πρόσφυγες. Ακόμα και όταν καθαριζόταν σε κάποιο βαθμό ο περιβάλλον χώρος, η πρακτική να μεταφέρονται συχνά ογκώδη απορρίμματα από την ευρύτερη περιοχή, συνεχιζόταν. Γι'αυτό το λόγο επιδιώχτηκε

¹⁶ Γ. Ιωακειμίδη

να παρέχονται από το δήμο υλικά καθαρισμού και όταν χρειαζόταν ειδοποιούνταν απορριμματοφόρο. Η συχνή ωστόσο εναλλαγή προσφύγων στα σπίτια δε βοηθούσε στο να αποκτήσουν κάποια υποτυπώδη αίσθηση ευθύνης οι διαμένοντες για τον χώρο, κι εξάλλου ο ίδιος ο χώρος δεν το ενέπνεε.

Τις πιο πολλές φορές δεν υπήρχε νερό ή ρεύμα στα σπίτια αλλά συχνά γινόταν κάποια πρόχειρη σύνδεση με γείτονες ή παράνομα από τους ίδιους τους πρόσφυγες. Σε μια τουλάχιστον περίπτωση ο δήμος Νέας Σμύρνης πλήρωσε παλιούς λογαριασμούς ώστε να ξαναγίνει σύνδεση με τη ΔΕΗ σε εγκαταλειμμένο σπίτι¹⁷ και απολύμανε –σε συνεργασία με την υπηρεσία απολύμανσης του δήμου Καλλιθέας– ένα άλλο στο οποίο η επιδρομή ποντικών σε συνθήκες καύσωνα δημιουργούσε κίνδυνο επιδημίας¹⁸.

Γενικά η γειτονιά σε κάποιο βαθμό αλλά και ευρύτερες ομάδες πληθυσμού εμφανίζονταν ευαισθητοποιημένες και συνέδραμαν με υλική βοήθεια, πχ τα ΚΑΠΗ προσέφεραν ρούχα μετά από έκκληση της Κοινωνικής Υπηρεσίας του δήμου Νέας Σμύρνης¹⁹. Σε γενικές γραμμές δεν αναφέρονταν τριβές με τη γειτονιά, αν και κάποιες φορές είχε κληθεί η αστυνομία γιατί είχαν υπάρξει συγκρούσεις με ομάδες Αλβανών ή επειδή κάποιος πρόσφυγας είχε ψυχολογικά προβλήματα²⁰.

Η ομάδα της Εθελοντικής Εργασίας Αθήνας αντιμετώπιζε πολύ συχνά αιτήματα από τη μεριά των προσφύγων που την ξεπερνούσαν. Σε κάποιο βαθμό και μετά από εκπαίδευση ήταν σε θέση να δίνει γενικές απαντήσεις σχετικά με το καθεστώς του πολιτικού ασύλου που προβλημάτιζε ιδιαίτερα τους πρόσφυγες. Ωστόσο πολλές φορές ήταν σχεδόν αφόρητη η αίσθηση αδυναμίας απέναντι στα οριακά προβλήματα των προσφύγων που έβαζαν σε κίνδυνο την ίδια τους την επιβίωση.

Στον τοπικό τύπο, ήδη από το 1999 με αφορμή την σύλληψη του Οτσαλάν, η “Αριστερή Παρέμβαση στους δρόμους της Πόλης”: «κατήγγειλε την προκαταβολική [...] επιχείρηση «σκούπα» για την απομάκρυνση των Κούρδων προσφύγων από το κέντρο της Αθήνας» και απαιτούσε: «πολιτικό άσυλο σε όλους [...]. Άμεση

¹⁷ Αιγαίου & 40 Εκκλησιών.

¹⁸ Ευξείνου Πόντου 158. 16.6.2000. Αρχείο Φ. Γεωργακοπούλου.

¹⁹ Από συνάντηση με τον κοινωνικό λειτουργό Γ. Ιωακείμδη στα Α΄ ΚΑΠΗ της Ν. Σμύρνης, στις 16.5.2000. Ανάμεσα στους υποστηρικτές των προσφύγων κύριο ρόλο έπαιξε και πιθανά παίζει ακόμα ο «επικεφαλής της εθελοντικής ομάδας του δήμου κ. Καρανικόλας», σύμφωνα με τη λεζάντα φωτογραφίας που συνοδεύει Δελτίο Τύπου του δήμου από χριστουγεννιάτικο «γεύμα για τους Κούρδους», *Δημοσιογράφος*, Φεβρουάριος 2001, σ. 13, ή πιο γνωστός ως “Δάσκαλος”, ο οποίος με υπερβάλλοντα μερικές φορές ζήλο αναλάμβανε να λύσει πολλά από τα προβλήματά τους, πληρώνοντας μέχρι και λογαριασμούς. Μαρτυρίες Καππαδοκίας 9 και Αιγαίου 143, 20.3.2000, Αρχείο Φ. Γεωργακοπούλου.

²⁰ Μαρτυρία Καππαδοκίας 9.

εξασφάλιση στέγης & φιλοξενία από τους δήμους της Αθήνας»²¹. Λίγο πριν τις τελευταίες δημοτικές εκλογές του Οκτωβρίου 2002, η “Παρέμβαση” σε Δελτίο Τύπου επεσήμαινε πως: «εκατοντάδες πρόσφυγες ζουν στην πόλη μας, κάτω από απάνθρωπες συνθήκες, χωρίς τις στοιχειώδεις υποδομές [...] και βρίσκουν δουλειά στο δουλεμπόριο της Αιγαίου», όπου δουλεμπόριο της Αιγαίου αποκαλείται η καθημερινή ουρά από Κούρδους που περιμένουν να τους πάρει κάποιος για μεροκάματο, ενώ κατήγγειλε τη θεσμοθέτηση της καταστολής «σε επίπεδο δήμου, με την ίδρυση δημοτικής αστυνομίας»²².

Οι επισκέψεις στα σπίτια θα συνεχιστούν στη διάρκεια του 2000, όμως το πρόγραμμα συρρικνώνεται σιγά-σιγά και ο Δήμος αποφεύγει να εμπλακεί ενεργότερα, ενώ η υποστήριξη των σπιτιών απαιτεί περισσότερους κοινωνικούς λειτουργούς και εθελοντές που η Εθελοντική Εργασία Αθήνας δεν διαθέτει.

Πιο αναλυτικά, σε επίπεδο έργου του Γραφείου Κοινωνικής Πολιτικής του δήμου Νέας Σμύρνης, που είχε πάρει πολλή δημοσιότητα με τη δημιουργία του το 1999²³, αν και τονίζεται πως βρίσκεται σε «μόνιμη βάση σε συνεργασία με τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό και άλλες εθελοντικές οργανώσεις για την στήριξη των προσφύγων (Κούρδων) της πόλης μας»²⁴, στην πράξη φαίνεται να περιορίζεται στα χριστουγεννιάτικα γεύματα²⁵. Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και ο σύλλογος “Ηλιαχτίδα”, που διοργανώνει χριστουγεννιάτικες γιορτές για τα –ελάχιστα- παιδιά των προσφύγων²⁶.

Σε άρθρο ωστόσο που δημοσιεύτηκε στον “ΝεοΣμυρνιό Παρατηρητή” επιχειρείται μια πιο κριτική παρουσίαση της δημοτικής προσπάθειας η οποία μέχρι σήμερα «παραμένει στα πλαίσια μιας ανθρωπιστικής προσέγγισης»²⁷. Στο άρθρο

²¹ *Νέοι Ορίζοντες*, έτος 18^ο, 1999, σ. 6.

²² Διακήρυξη του δημοτικού συνδυασμού “Αριστερή παρέμβαση στους δρόμους της πόλης”. Δελτίο Τύπου. *Επίκαιρα*, Οκτώβριος 2002, σ. 10. Πάντως η “Παρέμβαση” μάλλον είναι μόνη της στην αντίθεσή της στην ίδρυση της δημοτικής αστυνομίας καθώς το «λαϊκό αίσθημα» φαίνεται να εκτιμά πως οι «σεκιουριτάδες» του δήμου δεν επαρκούν. Περισσότερα στην επιστολή της Β. Ζήση: «Μια βόλτα στην Πλατεία Τυράνων... Απόψεις για το τεράστιο πρόβλημα των αλλοδαπών στην πόλη μας και τους κινδύνους που κρύβουν», *Η Νέα Σμύρνη*, αρ. φ. 1, Νοέμβριος 2002, σ. 13.

²³ «Βοήθεια στους οικονομικά αδύναμους πολίτες», «Γραφείο Κοινωνικής Πολιτικής στον Δήμο». *Ενημέρωση της Νέας Σμύρνης*, Απρίλιος 2000, σ. 8, 10. «Οι άστεγοι και αδύναμοι στο κέντρο προσοχής της Κοινωνικής Πολιτικής του Δήμου», *Ενημέρωση της Νέας Σμύρνης*, Σεπτέμβριος 2000, σ. 14. Ιακωβάκη, Μ., Αντιδήμαρχος Κοινωνικής Πολιτικής. *Δημοσιογράφος*, αρ. φ. 30, Απρίλιος 2001, σ. 6.

²⁴ ό.π.

²⁵ «Γεύμα από το Γραφείο Κοινωνικής Πολιτικής του Δήμου Ν. Σμύρνης στους Κούρδους». *Επίκαιρα*, αρ. φ. 14, Μάρτιος 2001, σ. 6. Στο ίδιο δημοσίευμα ο αριθμός των προσφύγων που διαμένουν «σε ερειπωμένα σπίτια» υπολογίζεται σε περίπου 100 άτομα.

²⁶ «Γιορτή αγάπης δίπλα στη φάτνη [!] για τα παιδιά των προσφύγων». *Δημοσιογράφος*, Νοέμβριος 2002, σ. 9.

γίνεται μνεία μελέτης που πραγματοποίησε ο δήμος για την καταγραφή των αναγκών «σε επιστημονική βάση» και εκφράζεται η ευχή να μη μείνει [η μελέτη] «στα χαρτιά»²⁸. Τέλος επισημαίνεται πως ο δήμος «θα πρέπει να παλέψει για να μην περάσουν λογικές ρατσισμού».

Η τελευταία παρότρυνση αποδεικνύεται παραπάνω από σημαντική καθώς μια ματιά στα πρόσφατα δημοσιεύματα του τοπικού τύπου καταδειχνει ένα –μεγεθυμένο ίσως λόγω δημοτικών εκλογών- διαρκώς ογκούμενο κύμα ρατσισμού στα όρια σχεδόν της υστερίας. Με αφορμή το ένα από τα δυο μείζονα θέματα που κατά τα φαινόμενα απασχολούν τους Νεοσμυρνιώτες, το «παραεμπόριο των (λαθρο) μικροπωλητών / πλανόδιων»²⁹, -το άλλο είναι η διέλευση του τραμ-, έχει ξεκινήσει ένα άτυπο κυνήγι μαγισσών³⁰ που στρέφεται σταδιακά και εναντίον των Κούρδων προσφύγων³¹. Η κορύφωση ήταν η προεκλογική καταγγελία λάσπης εναντίον του

²⁷ «Οι Κούρδοι Πρόσφυγες και ο Δήμος Ν. Σμύρνης». *Ο ΝεοΣμυρνιός παρατηρητής*, τευχ. 1, Ιούλιος 2002, σ. 8. Στο ίδιο άρθρο ο αριθμός των Κούρδων προσφύγων που ζουν στα όρια των τριών όμορων δήμων υπολογίζεται σε περίπου 1.000.

²⁸ Σε τηλεφωνική συνομιλία με την νέα κοινωνική λειτουργό του Γραφείου Κοινωνικής Πολιτικής του Δήμου στο Β' ΚΑΠΗ Ν. Σμύρνης, κ. Α. Κουτσούπη, στις 26.3.2003, έγινε γνωστό πως η εν λόγω μελέτη πραγματοποιήθηκε τέλη του 2002 με τη συνεργασία εκπαιδευόμενων φοιτητών και την εποπτεία της κ. Στυλιανού, Κοινωνικής Λειτουργού του Α' ΚΑΠΗ Ν. Σμύρνης, και πως βρίσκεται υπό δημοσίευση «αν και τα δεδομένα που καταγράφηκαν αλλάζουν συνεχώς». Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της μελέτης οι Κούρδοι πρόσφυγες στα υπό κατάληψη σπίτια υπολογίζονται σε 300 με ανερχόμενες τάσεις.

²⁹ «Τεράστιο “Παζάρι” έχει γίνει η Ν. Σμύρνη. Ο δήμος αδυνατεί να ελέγξει τους μικροπωλητές που συνεχώς αυξάνονται». *Δημοσιογράφος*, αρ. φ. 23, Φεβρουάριος 2002, σ. 7. Και: «Το παραεμπόριο κλείνει μαγαζιά...». *Επίκαιρα*, Οκτώβριος 2000, σ.10. Μόνο το Σωματείο της “Μαύρης Θάλασσας” έχει θυμίσει στο παρελθόν πως: «Σ’έναν Δήμο που θέλει να καμαρώνει για τις προσφυγικές του ρίζες και την ιστορία του, δεν ταιριάζουν αποφάσεις που εύκολα θα μπορούσαν να ερμηνευτούν [...] ως διάκριση στην μεταχείριση πολιτών». Ανοιχτή επιστολή του Θ. Σταυριανίδη, Προέδρου Ενόσσεως Ποντιών “Η Μαύρη Θάλασσα”. *Ανεξάρτητη Νεοσμυρνιώτικη Γνώμη*, αρ. φ. 5, Μάρτιος 1999, σ. 2.

³⁰ Οι *Τοπική Διάσταση και Εντός της πόλης μας* φιλοξενούν σελίδες αστυνομικού ρεπορτάζ από το βιβλίο συμβάντων του πολυδύναμου αστυνομικού τμήματος Ν. Σμύρνης, όπου παρουσιάζεται με κάθε λεπτομέρεια η αλλοδαπή εγκληματική δραστηριότητα. Στην πρώτη εφημερίδα ο ανθυπαστυνόμος Ν. Καραδήμας συμβουλεύει: «Προσέχουμε για να έχουμε», και επισημαίνει πως: «οι εγκληματίες [...] είναι κυρίως στο μεγαλύτερο ποσοστό αλλοδαποί», ενώ οι μόνοι τρόποι για να αντιμετωπιστεί η εγκληματική δραστηριότητα είναι: «συνεχείς προσαγωγές και έλεγχος ατόμων που κινούνται τις μεταμεσονύκτιες ώρες από περιπολούντες αστυνομικούς ένστολους ή μη (sic)» όπως και: «εκμετάλλευση οποιασδήποτε πληροφορίας που συλλέγεται κατά τη διάρκεια της ημέρας από ενοίκους πολυκατοικιών για ύποπτες κινήσεις ατόμων, αλλοδαπών που ζουν σε υπόγεια (!) [...] και δεν εργάζονται την ημέρα, εξέρχονται δε της οικίας τους μόνο νυκτερινές ώρες», αρ. φ. 8, 2000, σ. 13. Επίσης στο προεκλογικό φύλλο του ανεξάρτητου υποψήφιου για τις δημοτικές εκλογές Δ. Κωσταντόπουλου, -που εκλέχθηκε-, κρούεται κώδωνας κινδύνου καθώς: «οι μετανάστες αυξάνονται με αλματώδεις ρυθμούς στην πόλη μας, χωρίς μέριμνα για τη διαβίωσή τους, δημιουργώντας συναισθήματα φοβίας για τους συμπολίτες μας». *Η Γνώμη της Ν. Σμύρνης*, τευχ. 1, Ιούνιος 2002, σ. 6.

³¹ Από επιστολή της Δ. Αράπη που δημοσιεύεται στο έκτακτο εκλογικό φύλλο των *Νέων Οριζόντων*, [10].2002, σ. 2, και με αφορμή επεισόδιο σε κατειλημμένο σπίτι (Θράκης 4), ιδιοκτησία της Εθνικής Στέγης, που πρόκειται να παραχωρηθεί στον δήμο: «Φτάσαμε στο σημείο να εναλλάσσονται Κούρδοι με Ασιάτες και Αλβανούς, περίεργα αυτοκίνητα κινούνται τα βράδια στην περιοχή μας και κατά πάσα πιθανότητα γίνεται εμπόριο χειριστού είδους, ώσπου φτάσαμε στις 12.10.2002 και τα επεισόδια εξελίχθηκαν αιματηρά».

σημερινού δημάρχου κ. Κουτελάκη –που εκλέχτηκε για δεύτερη φορά- για ελληνοποιήσεις αλλοδαπών που είχαν ήδη προσληφθεί «παράνομα» στο δήμο και ψήφισαν «χωρίς διευθύνσεις»³².

Ή μήπως τελικά το τοπίο δεν είναι όσο ζοφερό φαίνεται? Την εποχή που γραφόταν η ανακοίνωση (Μάρτιος 2003) εξαγγέλλονταν τα τελευταία μέτρα του Γραφείου Κοινωνικής Πολιτικής του δήμου: Πρόγραμμα “Βοήθειας στο Σπίτι”³³, για ηλικιωμένους και ανάπηρους, καθώς και ίδρυση “Δικτύου Εθελοντών” από τους οποίους μετά από εκπαίδευση που προγραμματίζεται να ξεκινήσει τον Σεπτέμβριο του 2003, κάποιοι θα ασχοληθούν με το θέμα των Κούρδων προσφύγων³⁴.

Άστεγοι στις άλλες μητροπόλεις: Τόκιο, Νέα Υόρκη, Λονδίνο, Παρίσι.

Στο Τόκιο όπου η εξαντλητική εκμετάλλευση του χώρου δεν αφήνει περιθώρια για εγκαταλειμμένα σπίτια, οι άστεγοι που συνεχώς αυξάνονται από τις αρχές της δεκαετίας του '90, είναι συνήθως μεσήλικες άντρες και εντοπίζονται στα πάρκα και κυρίως στους σιδηροδρομικούς σταθμούς, κομβικά σημεία ανάλογα των ευρωπαϊκών πλατειών, στην αχανή πόλη. Εξαίρεση αποτελούν οι άστεγοι πρώην οικοδομικοί εργάτες της Σάνια, στα βορειοανατολικά του Τόκιο, που χτυπημένοι από την παρατεταμένη ύφεση στον τομέα τους, χτίζουν μόνοι τους τα καταλύματά τους στους δρόμους της υποβαθμισμένης περιοχής τους, αλλά και στην όχθη του κοντινού ποταμού Σουμίντα³⁵.

Τα τελευταία χρόνια το φαινόμενο των αστέγων γίνεται όλο και περισσότερο ορατό καθώς εξαπλώνεται και στις υπόλοιπες μεγάλες πόλεις της Ιαπωνίας, (στην Οσακα υπάρχει το μεγαλύτερο slum), ενώ αυξάνονται τα κρούσματα βίας εναντίον τους³⁶. Το κράτος πολύ πρόσφατα άρχισε να παίρνει κάποια μέτρα που αφορούν στην

³² «Επιστολή προς τους Νεοσμυρνιώτες από τον Α. Κοντώση, υποψήφιο δημοτικό σύμβουλο με τον συνδυασμό «Νέα Νέα Σμύρνη» του τιμημένου Γ. Πάποτα», *Νέοι Ορίζοντες*, [9].2002, σ. 9. Και: «Σκάνδαλο Κουτελάκη. Στον 1^ο γύρο ψηφίστηκε σε ποσοστό 19% από Νεοσμυρνιώτες και 14% από αλλοδαπούς». Πρώτη σελίδα έκτακτου εκλογικού φύλλου, *Νέοι Ορίζοντες*, [10].2002. Οι καταγγελίες καταρρίφθηκαν και ο δήμαρχος κατέθεσε μήνυση σε βάρος του αντιπολιτευόμενου Γ. Πάποτα καθώς και της εκδότριας των *Νέων Οριζόντων*, Τ. Ηλιάδου.

³³ Δημοτική καταχώρηση. *Δημοσιογράφος*, αρ. φ. 45, Μάρτιος 2003, σ. 7.

³⁴ Από τηλεφωνική συνομιλία με την Α. Κουτσούπη ό.π. όπου τονίστηκε η γενικά καλή συνεργασία των γειτονιών με το δήμο για τα θέματα των προσφύγων και η εσκεμμένα χαμηλών τόνων προσέγγιση –από το Γραφείο Κοινωνικής Πολιτικής- του θέματος.

³⁵ Georgakopoulou F., CD-rom: “Re-weaving Sanya: the slum of Tokyo”, master’s diploma thesis under Katayama K., Dept of Architecture, Tokyo National School of Fine Arts and Music, Tokyo, 1997.

³⁶ “Ikebukuro homeless: We’re going to fight back”, asahi.com/English, The Asahi Shimbun, 20.8.1999.

συμμετοχή στο κόστος και στη λειτουργία ξενώνων (που έως τώρα βάρυνε την τοπική αυτοδιοίκηση), την παραπομπή σε νοσοκομεία όσων είναι άρρωστοι ή εξαρτημένοι (φτάνουν το 20% του συνόλου), τη συμβουλευτική υποστήριξη όσων ψάχνουν για δουλειά, και την προσφορά κινήτρων και επιχορηγήσεων σε εταιρείες που προσλαμβάνουν μεγάλο αριθμό εργατών ή συνεχίζουν να απασχολούν εργαζόμενους πάνω από 45 ετών³⁷.

Στη Νέα Υόρκη, σύμφωνα με τον Συνασπισμό για τους Άστεγους (Coalition for the Homeless), υπάρχουν κάπου 30.000 άστεγοι ενήλικες και παιδιά, αριθμός που αυξάνεται σταθερά από το 1998, ενώ η κατάσταση έχει οξυνθεί μετά το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου³⁸. Παράλληλα και σε άλλες «προοδευτικές» πόλεις όπως το Σαν Φρανσίσκο και τη Σάντα Μόνικα σκληραίνουν τα μέτρα της πολιτείας εναντίον των αστέγων που, να ληφθεί υπόψη, περιλαμβάνουν πια όλο και περισσότερες οικογένειες με παιδιά³⁹. Η κυβέρνηση Μπους παρά το δόγμα μιας «συμπόνιας βασισμένης στην πίστη», έχει περιορίσει δραστικά τα κονδύλια για την συντήρηση των παλιών και την κατασκευή νέων ξενώνων⁴⁰, θεωρώντας την προγενέστερη συνολική πολιτική των δημοκρατικών στο θέμα, «αποτυχημένη». Υποστηρίζεται πως το κτίσιμο όλο και περισσότερων ξενώνων διαιωνίζει το πρόβλημα καθώς προσελκύει άτομα που βρίσκουν έναν εύκολο τρόπο να εκμεταλλευτούν το σύστημα. Σύμφωνα με τα καινούργια δεδομένα μόνον οι μακροχρόνια άστεγοι, δηλ. όσοι είναι βαριά ή ψυχικά άρρωστοι, ή εξαρτημένοι, θα στεγάζονται μόνιμα, καθώς παρ'ότι αποτελούν μόνο το 10% του συνόλου, καταλαμβάνουν το 50% των κρεβατιών στους ξενώνες και κοστίζουν πολύ ακριβά⁴¹.

Υπάρχουν ωστόσο και οι λαμπρές εξαιρέσεις. Το ξενοδοχείο Prince George στο κέντρο του Μανχάταν, με αίθουσα δεξιώσεων, αποκαταστημένο lobby, και καθιστικό, όπου πρώην άστεγοι ψήνουν κουλουράκια, κάνουν μαθήματα Πληροφορικής, Pilates και γιόγκα. Η διευθύντρια Νάνσυ Πορκάρο πιστεύει πως το «ανεβασμένο» περιβάλλον συντελεί στην αποκατάσταση του ηθικού των ενοίκων.⁴²

³⁷ “Subsidies eyed for homeless facilities”, asahi.com/english, The Asahi Shimbun, ?.1999.

³⁸ De la Cruz, D., “Experts : Homeless numbers rising”, Salon.com, 19.11.2001.

³⁹ Stein, J., “The Real Face of Homelessness”, Time.com, 16.1.2003.

⁴⁰ Η «ενίσχυση» των 35.000.000\$ που δόθηκε στον οργανισμό Οικιστικής και Αστικής Ανάπτυξης, - Housing and Urban Development, (HUD)-, που ξοδεύει το 30% του προϋπολογισμού του για την κατασκευή κοινωνικής κατοικίας και αντιμετωπίζει περικοπές κατά 30% στο λειτουργικό κόστος των ήδη πραγματοποιημένων, αναλογούν στο ποσό που δαπανάται κάθε χρόνο για την προστασία των αμερικανικών συνόρων από ... τα έντομα. ό.π.

⁴¹ ό.π.

⁴² ό.π.

Αντίστοιχα, ένα άλλο παλιό ξενοδοχείο στη Lower East Side του Μανχάταν, το Andrews, πέρασε στα χέρια της Ροζάν Χάγκερτυ, ιδρύτριας και διευθύνουσας της μη-κυβερνητικής οργάνωσης «Κοινότητα Κοινού Τόπου» (Common Ground Community), που σκοπεύει να το μετατρέψει σε ξενώνα για αστέγους. Μετά από έρευνα πεδίου που έφτασε μέχρι τα ξενοδοχεία-κάψουλες της Ιαπωνίας και κράτησε τέσσερα χρόνια, αλλά και feed-back από περισσότερους από 150 άστεγους, η Χάγκερτυ έχει αποφασίσει να ξαναζωντανέψει την σχεδόν εξαφανισμένη παράδοση των φτηνών μονόκλιων ξενοδοχείων του Μπάουερν, σε συνδυασμό όμως αυτή τη φορά με έξυπνη διαχείριση, κοινωνικές υπηρεσίες και προτυποποιημένο σχεδιασμό⁴³.

Στον προτυποποιημένο σχεδιασμό στηρίχθηκε και ο διαγωνισμός με θέμα τον σχεδιασμό ενός νεωτερικού ξενώνα, τον Ιανουάριο του 1998 **στο Λονδίνο**, ο οποίος χρηματοδοτήθηκε από τον Τομ Μπίντλκομπ, διευθυντή του CRASH, μιας φιλανθρωπικής οργάνωσης για τους άστεγους που ιδρύθηκε από εταιρείες του κατασκευαστικού τομέα. Κάτω από αυστηρές προδιαγραφές προσκλήθηκαν διάφορα νέα αρχιτεκτονικά γραφεία και το πρώτο βραβείο –που δόθηκε στο γραφείο “Spaced Out”, του Τζέιμς Ίντζελ- υλοποιήθηκε με τη βοήθεια των ίδιων των αστέγων. Μετά την επιτυχία του εγχειρήματος οργανώθηκε σε επόμενη φάση διαγωνισμός με το ίδιο θέμα που απευθυνόταν αυτή τη φορά σε φοιτητές⁴⁴.

Η αναφορά **στο Παρίσι** γίνεται τελευταία, κι αυτό γιατί το πρόβλημα των άδειων σπιτιών του παρουσιάζει αναλογίες με το πρόβλημα των εγκαταλειμμένων σπιτιών της Αθήνας. Σύμφωνα με στοιχεία από τον δικτυακό τόπο της οργάνωσης: “Δικαίωμα στη στέγαση “ (Droit Au Logement, DAL), ο αριθμός των άδειων σπιτιών αυξήθηκε από 20.000 το 1962, σε πάνω από 130.000 (σε σύνολο περίπου 2.000.000 σπιτιών σε όλη τη Γαλλία), κι αυτό σε μια εποχή που οξύνεται το πρόβλημα της στέγης που πλήττει κυρίως τα χαμηλά στρώματα⁴⁵. Το διάταγμα της 11.10.1945 αποτελεί μια από τις κύριες διατάξεις του 6^{ου} βιβλίου του Κώδικα Κατασκευής και Κατοικίας (Code de la Construction et de l’Habitation) που αφιερώνεται στα «μέτρα που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση ειδικών δυσκολιών στέγασης». Παρέχει αυτοδίκαια σε δημάρχους και νομάρχες το δικαίωμα της κατάληψης δημοσίων και ιδιωτικών κτηρίων που

⁴³ “Images of Home: Rosanne Haggerty reinvents the flophouse as a clean, well-lighted place”, συνέντευξη στον D. McGray, *Metropolis*, April 2002, σ. 34, 40.

⁴⁴ Mack, T., “Competition: gimme shelter”, *Metropolis*, April 1999, σ. 50.

παραμένουν άδεια για περισσότερους από έξι μήνες⁴⁶, όταν πρόκειται να στεγαστούν άτομα και οικογένειες:

- που στερούνται κατοικίας,
- στεγάζονται ανεπαρκώς,
- αντιμετωπίζουν άμεσα έξωση.

Το διάταγμα εφαρμόστηκε για τελευταία φορά –στη βελτιωμένη μορφή του μετά από τις αλλαγές του Ντε Γκωλ στις 31.12.1958-, την περίοδο 1976-79 όταν πραγματοποιήθηκαν στο Παρίσι 73 καταλήψεις κτηρίων. Από το 1991 η DAL απαιτεί να επανα-ισχύσει το μέτρο που παρά τις αλλαγές οι οποίες έχουν πραγματοποιηθεί στη νομοθετική ρύθμιση της κατοικίας από το 1980, μπορεί να χρησιμοποιηθεί άμεσα.

Τον Μάρτιο του 2001 ο αρμόδιος υπουργός ανήγγειλε την έναρξη προγράμματος 300 περίπου καταλήψεων αλλά μέχρι σήμερα δεν έχει πραγματοποιηθεί ούτε μια⁴⁷.

Κλείνοντας, θα θέλαμε να διατυπώσουμε μια πρόταση για τη δημιουργία Δικτύου Σπιτιών.

Μέσα από την δραστηριοποίηση της Εθελοντικής Εργασίας Αθήνας στα εγκαταλειμμένα σπίτια της Νέας Σμύρνης αλλά και στους δρόμους της Αθήνας, γίνεται φανερό πως είναι δυνατόν να υπάρξει μια πιο μακροχρόνια προοπτική στο έργο της, με θετικά αποτελέσματα τόσο για τους άστεγους-πρόσφυγες όσο και για το περιβάλλον της πόλης. Σ' αυτή της την προσπάθεια η ομάδα της Εθελοντικής Εργασίας –που σε πρώτη φάση θα αποτελούνταν από εκπαιδευμένους εθελοντές και σε δεύτερη θα στελεχώνονταν με κοινωνικό λειτουργό, σε περίπτωση φυσικά που βρίσκονταν οι πόροι-, θα μπορούσε να ενισχυθεί και με τη διάνοιξη γραμμής επικοινωνίας με εκπαιδευτικά ιδρύματα και σχολές των οποίων αντικείμενο είναι ο αστικός χώρος (σχολές αρχιτεκτονικής και πολεοδομίας, κοινωνιολογίας, κα).

Η αξία που θα είχε μια συντονισμένη υποστηρικτική δράση για τους άστεγους-πρόσφυγες, είναι νομίζουμε αυτονόητη. Από την άλλη μεριά και η εκπαιδευτική διαδικασία θα εμπλουτιζόταν με την εμπειρία δουλειάς πεδίου κάτω από πραγματικές, όσο αντίξοες, συνθήκες.

⁴⁵ “Attribution d’office”-Réquisition: une urgence, une loi. La dérobade des pouvoirs publics. Droit Au Logement (D.A.L.) Réquisition des logements vides (<http://www.globenet.org/dal/>)

⁴⁶ Το μέτρο επεκτείνεται και σε εξοχικές κατοικίες και κτήρια που κρίνεται πως δεν χρησιμοποιούνται επαρκώς, αλλά η διάταξη αυτή δεν ενεργοποιήθηκε παρά πολύ σπάνια στα χρόνια αμέσως μετά την απελευθέρωση και φυσικά δεν υπάρχει απαίτηση να ενεργοποιηθεί σήμερα. ό.π.

⁴⁷ ό.π.

Τέλος, η ίδια η πόλη θα κέρδιζε από τη διατήρηση σε πρώτη φάση και αναβάθμιση στη συνέχεια του υπάρχοντος οικιστικού αποθεματικού. Είναι αλήθεια πως, όπως έδειξε η εμπειρία της Νέας Σμύρνης τουλάχιστον, τα σπίτια που διατίθενται δεν παρουσιάζουν αρχιτεκτονικό ή άλλο ενδιαφέρον εκτός εξαιρέσεων⁴⁸, κάτι που σίγουρα δεν συνηγορεί υπέρ τους, όταν τόσα και τόσα αξιολογότερα χάνονται⁴⁹. Το αντίθετο ισχύει για το κέντρο της Αθήνας όπου σημαντικά δείγματα της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης, μαραζώνουν περιμένοντας την κατεδάφιση ή την κατάρρευση, ό,τι έρθει πρώτο...

Ειδικά στη Νέα Σμύρνη η πρόσφατη απόφαση του δημάρχου να φέρει στο δημοτικό συμβούλιο το θέμα της μείωσης του συντελεστή δόμησης –που ψηφίστηκε ομόφωνα αλλά παρ’όλ’αυτά εκκρεμεί- και να «παγώσει» επί οκτάμηνο τις νέες οικοδομικές άδειες, είχε σαν αποτέλεσμα να πολυκατοικιοποιηθούν εν ριπή οφθαλμού τα περισσότερα από τα ξεχασμένα οικόπεδα των εγκαταλειμμένων σπιτιών στην περιφέρεια της «αναξιοποίητης» μέχρι σήμερα Άνω Νέας Σμύρνης⁵⁰.

Γίνεται λοιπόν πιο επιτακτική από ποτέ η ανάγκη δημιουργίας “Δικτύου Σπιτιών”, είτε αυτοδιαχειριζόμενων με την εποπτεία εθελοντών, συνεργασία με εκπαιδευτικά ιδρύματα και την υποστήριξη της γειτονιάς, ή ως οικιστικό αποθεματικό του εκάστοτε δήμου, που θα λειτουργεί ευέλικτα, με γνώμονα τις επείγουσες ανάγκες (άστεγοι, και την εποχή που πλέον διανύουμε, πρόσφυγες σχεδόν σε μόνιμη βάση) αλλά και τους κοινωφελείς σκοπούς (κέντρο δημοτών, δημοτικοί παιδικοί σταθμοί, κλπ), πάντως σε κάθε περίπτωση έξω από το σκεπτικό της στιγμής εμπορικής εκμετάλλευσης.

⁴⁸ Το ακίνητο επί της Θράκης 4, ιδιοκτησία της Εθνικής Στέγης.

⁴⁹ Σαν πιο πρόσφατο παράδειγμα αναφέρεται η κατεδάφιση στις 16.10.2002, του τελευταίου ίσως μοντέρνου κτηρίου στη Ν. Σμύρνη: της οικίας Κυριακοπούλου, στη συμβολή των οδών Τράλλεων & Βουτζά, έργο του 1934, (αρχιτέκτονες: Θ. Βαλεντής, Γ. Μιχαηλίδης). Το κτήριο που λειτουργούσε σαν παιδικός σταθμός μέχρι το 1999, κρίθηκε ακατάλληλο μετά τον σεισμό του 1999 και παρέμεινε ακατοίκητο έως την κατεδάφισή του. Για το κτήριο είχε δείξει ενδιαφέρον και ο δήμος αλλά η τεχνική εταιρεία “ΟΙΚΟ” που ανέλαβε την «αξιοποίηση» του κεντρικού οικοπέδου του αποδείχθηκε ταχύτερη.

⁵⁰ «Αναστέλλεται η έκδοση οικοδομικών αδειών στη Ν. Σμύρνη», *Επίκαιρα*, Δεκέμβριος 2002, σ. 5. Χαρακτηριστικά αναφέρεται πως ενώ εκδίδονταν περίπου 150 άδειες το χρόνο κατά μέσο όρο, τους τρεις μήνες που ακολούθησαν την απόφαση του δημάρχου, εκδόθηκαν 200 (!) νέες άδειες. Χαϊκάλη Π., πρ. δημοτικού συμβούλου, «Αναστολή οικοδομικών αδειών. Πέρασαν τρεις άκαρποι μήνες- Εκδόθηκαν 200 νέες άδειες», *Δημοσιογράφος*, αρ. φ. 45, Μάρτιος 2003, σ. 11.

Όπου γίνεται αναδημοσίευση από τον τοπικό τύπο διατηρείται η ορθογραφία και η σύνταξη χωρίς διορθώσεις.